

MARAS'TA 1855'TE TÄCİRLÜ AŞİRETİ'NİN İSYANI*

Yard. Doç. Dr. Ahmet EYİCİL

1.Giriş

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan XVII. ve XVIII. yüzyıllarda devam eden içtimai buhranlar halkın yerlerini terkedip daha güvenli buldukları yerlere göç etmelerine sebep oldu. Bu durum birçok kasaba ve köylerin harap olmasına yol açtı, ayrıca birçok tarım arazisi de kullanılmaz hale geldi. Osmanlı Devleti, tarım ürünlerinin azalması karşısında daha büyük felaketlerin meydana geleceği hususunda endişelendi. Bu sebeple halkın yerlerini terketmelerine izin verilmemesi, göç edenlerden on yılı geçirmemiş olanların eski yerlerine iade edilerek ve buralarda iskân edilmeleri istendi. XVIII. yüzyılın başlarından itibaren Anadolu'da henüz iskân edilmemiş olan konar-göçer Türk aşiretlerinin tarıma elverişli yerlere yerleştirilmesine çalışıldı. Buna rağmen köylerde ve kasabalarda yaşayan halk, çeşitli iç karışıklıkların etkisiyle yerlerini terkederek büyük şehirlere göç veye firar etti. Bunun sonucunda birçok verimli arazi ekilemedi, boş kalan köy ve kasabalar harap oldu.¹

Devlet, boş ve harap kalmış yerlerin imar edilmesini sağlamak amacıyla bazı tedbirleri alma ihtiyacını duydu. Bu sebeple boş yerler, gerekli vergiyi vermek, imar etmek ve tarımla uğraşmak şartı ile isteyen herkese verilmeye başlandı. Boş yerlere yerleştirilecek en uygun vatandaşlar olarak konar-göçer Türk aşiretleri seçildi. Fakat boş yerleri imar etme, arazileri ekme işleri Tâcirlü² gibi Türk aşiretleri tarafından engellendi. Devlet, iskânı engelleyen ve eşkıyalık yapmakla meşhur olan bu aşiretleri Rakka ve Kıbrıs'a sürgün etti.³

---

* Yrd.Doç.Dr.Ahmet Eyicil, K.S.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, T.T.K. Yayınları, vii. Disi-Sa 127, Ankara 1991, s.39.

2 Bu aşirete Tâcirlü, Tâcirli, Tecirli, Tüccarlu ve Tüccarlı da denilmektedir.

3 Halaçoğlu, Aynı eser, s.40.

Osmanlı Devletinin reâyasından olan konar-göçerler, yaşantı bakımından şehir ve köylülerden farklı idi. Konar-göçerler yerleşik halkın mükellef olduğu vergiyi ödemezler ancak bunlardan kendilerine mahsus olan ağnam⁴ ve arûs⁵ gibi vergiler alınırdı.

Konar-göçerler yaşayış şekilleri bakımından yaylak-kışlak hareketine bağlı idiler. Onların bu yaşantısı hayvanlarına otlak bulma düşüncesinden doğmuştu. Konar-göçerlerin esas mesleği hayvancılıktı. Azda olsa ziraatla meşgul olanlar vardı. Onlar, devletin et, süt, yağ, peynir ve deri gibi ihtiyacını karşılamakta ve yerleşik halkla ekonomik bütünlüğü sağlamaktaydılar.⁶

Maraş birçok konar-göçerlerin yaşadığı hassas bir bölge idi. Mahalli hükümetin yetersizliği ve otoritesizliği bu konar-göçerlerin yasa dışı hareket etmelerini kolaylaştırdı. Konar-göçerlerin eşkıya ile birleşerek köy ve kasabaları talan etmesi, şehir halkının aşırı derecede huzursuz olmasına sebep oldu. Bilhassa Tâcirlü Aşireti ve Zeytun Ermenileri, Ahmet Paşa öncülüğünde birleşip devlete baş kaldırarak, 4 Eylül 1855 de Maraş'ı işgal ettiler. Halkın mal ve canına zarar veren eşkıya, yaptıkları haksızlıktan dolayı layık oldukları şekilde cezalandırılmadı. Bunların sonucunda, Tâcirlü Aşireti'nin zulmünden rahatsız olan Maraş halkı arasında olaylar çıktı. Bunun üzerine durumdan istifade eden Ermeniler, isyan etmeye başladılar.⁷

1853-1856 yılları arasında Kırım Savaşı nedeniyle Maraş'ta bulunan askerın sayısı azalmıştı. Dolayısıyla şehrin güvenliği sağlanamaz oldu. İdarecilerin yetersiz ve otoritesiz olması sonucunda şehirde yaşayan halk arasında huzursuzluk meydana geldi. Maraş sancağına tayin olan mutasarrıflar üzerlerine düşen görevi hakkıyla yapamadılar. Gününü gün etmeye çalışan mutasarrıflar Maraş'ta halkın devlete olan bağlılık ve güveninin azalmasına sebep oldular.

4 Hayvanlardan alınan resimdir.

5 Gelin ve düğünlerden alınan resimdir. Bu resim evlenen kadınların kocalarından alınır, Tanzimattan sonra kaldırılmıştır.

6 Halaçoğlu, Aynı eser, s.101-103.

7 Ahmed Cevdet Paşa, Tezâkir 21-39, Yayına Hazırlayan Cavid Baysun, T.T.K. Yay., II. Dizi-Sa 17 b1, Ankara 1986, s. 120.

2. Kozanoğlu, TÁCİrlü ve Cerid Aşireti İlişkisi

a. Kozanoğlu

Kozan sancağı kuzeyden Sivas, güneyden Adana, doğudan Maraş, batıdan Kayseri ve Niğde ile sınır idi. Batı Kozan ağalarına kaymakam ve doğu Kozan ağalarına müdür denilmekteydi. Doğu Kozan genellikle Maraş sancağına bağlı kaldı.⁸ Ancak batı ve doğu Kozan'da yaşıyanlar bağımsız hareket ederler, devletin emir ve yasalarını tanımazlardı. Kozanoğolları idaresi zorbalığa dayalı bir derebeylik olduğundan Kozan ağaları istediklerini yaparlar ve hoşlanmadıkları insanı idam edebilirlerdi. Burada adalet yoktu, müftü ve müderris var ise de bunları dinlemezler ve kanunlara uymazlardı. Kozanoğulları, ölen bir kimsenin mirasını erkek evladına ancak geçinecek kadar verirler, kalanına el koyarlar, miras taksimi yaptırmazlar, miras mallarını dilediklerine verirlerdi.

Kozanoğulları çok evliliği bir adet olarak benimsemişlerdi. Nitekim Kozan ağalarından Ahmet Ağa dokuz hanımla evlenmişti. Beşinci hanımı nikahladıklarında eski hanımlardan birini kayıttan düşürürlerdi. Kayıttan düşürülen hanım baba evine gönderilmez ve Kozanoğullarının yanında tutulurdu.

Kozanoğullarında yeteri kadar ilim adamı bulunmaktaydı. Fakat ağaların baskısı altında bulunan ilim adamları, görüşlerini açıkça söyleyemezler, yaptıkları yanlış işlerden ve haksızlıklardan dolayı Kozanoğullarını sevmezlerdi.⁹

Kozan dağlarında yaşıyan konar-göçerler Kozanoğullarının piyade askeri idi. Ceyhan nehrinin sağ yakasında bulunan aşiretler süvari asker olarak Kozan ağalarına hizmet ediyorlardı. Kozanoğlu bu aşiretlerin hem lideri ve hem de komutanıydı.

Kozanoğullarına bağlı olan ve Ceyhan nehrinin sağ yakasında bulunan aşiretler; kışın Çukurova'da kışlarlar yazın ise Kozan dağlarını aşarak suyu ve otu bol yaylalara çıkarlar, güz mevsiminde tekrar Çukurova'ya inerlerdi. Yolculuk esnasında eşkıyalık yapan aşiretler

8 Ahmed Cedet Paşa, *Tezâkir 21-39*, s. 115.

9 Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir 21-39*, s. 112.

yazın Anadolu içinde, kışın Çukurova'da hırsızlık veya gasp yoluyla elde ettikleri hayvan, mal ve eşyalardan en iyilerini Kozanoğullarına verirlerdi.

Haksızlık yapmayı alışkanlık haline getiren Kozan ağaları komutasındaki aşiretler, Ceyhan nehrinin sol yakasında yaşayan Tâcirlü ve Cerid Aşiretiyle çok zaman savaş halinde bulunurlardı.

Kozanoğluna bağlı 400 asker vardı ve bu askerler Kozan ağaları tarafından beslenirdi. Askerlerden en güvenilir ikisi Kozan ağasının kapısında nöbet tutardı.

Kozan halkı kasaba ve köylerde otururlardı. Fakat bunlar yazın evlerini bırakarak yaylaya giderler, burada ağaç dallarından ve ottan yaptıkları huğlarda yaşarlardı. Yazın kasaba ve köylerde bekçiden başka kimse kalmazdı. Köyün güvenliği bekçiye emanet edilmişti. Yayladan birisi kasaba veya köye gelse, bekçiden izin almadan kendi evine dahi girip herhangi bir eşyasını alamazdı.

Kozanoğulları gasp ettikleri malları meşru kabul ederlerdi. Hırsızlık veya gasp yoluyla aldıkları malları istediklerine verirler ve kendilerini hükümdar mevkiinde görürlerdi. Ağalar, kışın Kozan'da kendi evlerinde otururlar, bahçe ve tarladan elde ettikleri gelirle geçinirlerdi. Aşiret liderleri sırasıyla Kozan ağalarının evine at, katır, sığır, koyun ve keçi gibi hayvanları, at takımı, keçe ve kilim gibi eşyaları hediye olarak getirirlerdi.¹⁰

b.Tâcirlü Aşireti

Çukurova'da yaşayan Tâcirlü ve Cerid Aşireti Dulkadirli ulusuna, Dulkadirli'de Avşar boyuna bağlıydı.¹¹ XVI. yüzyılda Anadolu'da Kayı boyundan sonra en fazla yer adlarına sahip olan Avşar boyu, Anadolu'nun fethinde ve iskânında önemli roller üstlenmişti.¹²

Avşarlar, XVIII. yüzyıldan itibaren kışlak edinmek amacıyla Halep dolaylarını bırakıp Çukurova'ya gelmeye başladılar. Burada XIX.

10 Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir* 21-39, s. 112-113.

11 Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s.144.

12 Sümer, aynı eser, s. 223.

yüzyılın ikinci yarısına kadar göçebe hayat yaşadılar, Tâcirlü Aşireti ile birleşerek gasp ve soygunculuk hareketlerinde bulundular, bazen da diğer aşiretlerle savaştılar.¹³

Dulkadirli ulusuna bağlı aşiretler 1691 tarihinde Ceyhan nehrinin sol yakasında bulunan Kınık, Berendi ve Ayas kazalarına yerleştirildi. Bu bölgeye yerleştirilen Tâcirlü ve Cerid Aşiretleri de Dulkadirlinin bir kolu olan aşiretlerdi.¹⁴

Ceyhan nehrinin sol yakasında kışlayan Tâcirlü ve Cerid Aşireti Bulanık (Bahçe) kazasından geçerler, Gavurdağı'nı (Nurdağı) aşarlar ve Maraş ovasından Uzunyayla'ya giderlerdi. Bu arada Reyhâniye ve Çerçili gibi aşiretler de Amik ovası ve Maraş'tan geçerek Uzunyayla'ya giderlerdi. Eşkîyanın yol kesmesi nedeniyle Amik ovası güzergâhından Uzunyayla'ya gidiş ve gelişler çok tehlikeliydi.

Aşiretler, Uzunyayla'ya gidip gelirken Maraş civarında birkaç gün kalırlardı. Kışın Halep, Adana ve yazın Anadolu içlerinden gasp ettikleri malları Maraş'ta değerinin altında, ucuz fiatla satarlar, buradan ise sırmalı eğer takımları ve saraciye mamulleri alırlardı.¹⁵ Bu alışveriş sebebiyle Maraş esnafı ve bilhassa saraçlar çok miktarda para kazanırlardı.

Gavurdağı'nın batısı, Payas sancağı, İskenderun körfezi ve Ceyhan nehriyle çevriliydi. Tâcirlü ve Cerid Türkmen aşiretleri Payas sancağına bağlı olarak Çukurova'da ve Ceyhan nehrinin sol yakasında kışlalar, yazın Gavurdağı'nı aşarak Uzunyayla'ya giderlerdi. Senede iki defa Maraş'a uğrayan aşiretler yaylaya gidip gelirken önlerine gelen ekili tarlalara zarar verirlerdi. Çelikanlı ve Tâcirlü eşkıyası da çevreye yayılarak buldukları insanları soyarlar, mallarını gasp ederlerdi. Ceyhan nehrinin iki yakasına yerleşmiş olan Nogay köyleri, kışın Tâcirlü eşkıyasının zulmünden kendilerini ancak silahlarıyla savunabilirdi.¹⁶

13 Sümer, aynı eser, s. 214.

14 Yusuf Halaçoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, T.T.K. yayınları, VII. Dizi-Sa.921, Ankara 1991, s. 132.

15 Ahmed Cevdet Paşa, Tezâkir 21-39, s. 126-127.

16 Ahmed Cevdet Paşa, Ma'ruzât, Yayına Hazırlayan Yusuf Halaçoğlu, Çağrı Yayınları, İstanbul 1980, s. 125.

Cerid Aşireti, Tâcirlü Aşireti'ne göre çevresine daha az zarar veriyordu.¹⁷ Dulkadirli'nin bir kolu olan Tâcirlü Aşireti'nden 303 ev, ekip biçmek, araziden elde ettiği mahsulün onda bir vergisini devlete ödemek ve halkı eşkiya saldırısından korumak şartıyla Kınık ve Berendi arasına iskân ettirildi. Ayas, Berendi ve Kınık kazalarına iskân olunmuş bulunan¹⁸ Tâcirlü Aşireti buraya, ziraatla meşgul olmak, Misis ile Demirkapı arasını eşkiyadan korumak, burayı imar etmek ve tarım arazisini ekmek amacıyla yerleştirilmişti. Fakat bu aşiret Lekvanik Aşireti ile birleşip halkın mallarını talan etmeye başladı ve eşkiyalık yapmada direndi. Üzerine asker gönderilince ellerindeki silahları devlete teslim etmedi. Tâcirlü Aşireti silahlandı, diğer aşiretlere mensup eşkiya ile birleşerek yolculara zarar vermeye ve soygunculuk yapmaya devam etti. Bunun üzerine Ayas, Berendi ve Kınık'ta bulunan Tâcirlü Aşireti zorla dağıtıldı.¹⁹

Konar-göçerlerin eşkiyalık gibi zararlı hareketlerini önlemek amacıyla belli bir yere iskân olunmaları sağlanmıştı. Bunları yerleştiren devlet, ziraatla meşgul olmaları, buldukları bölgeyi imar etmeleri ve eşkiyanın zararlarından halkı korumaları şartını kabul ettirmişti. Konar-göçerler şartlara göre bazen yaylaklarına bazen de kışlaklarına iskân olundular. 1704 de Maraş'ta birçok yer Tâcirlü eşkiyasının baskınına uğradı ve 150 köy yıkıldı. Bu sebeple 4 Ağustos 1704 tarihinde Maraş Beylerbeyine ve kadısına, şehri eşkiyadan korumak, harap köyleri imar ederek canlandırmak amacıyla bazı aşiretlerin kışlaklarına yerleştirmesine izin verildi.²⁰

Tâcirlü Aşireti, eşkiyalık yapıyor, halkın ekinlerini ve otlaklarını hayvanlarına yedirerek çevreye zarar veriyor, fakir ve güçsüz vatandaşlar ile köy halkının mallarını gasp ediyor, yol kesiyor, insanları öldürüyordu. Yaylaya giderken veya yayladan gelirken seyahat ettiği yerlerdeki insanları 1694'ten beri rahatsız etmesi sebebiyle Tâcirlü Aşireti

---

17 Ahmed Cevdet Paşa, Maruzât, s. 147-148.

18 Halaçoğlu, XVIII. Yüzyıl., s. 112.

19 Halaçoğlu, XVIII. Yüzyıl., s. 50-51.

20 Aynı eser, s. 109.

mensublarının cezalandırılması 1706 yılı Kasım ayı sonunda Maraş'ta oturan Kozanoğlu'na gönderilen bir fermanla emredildi.²¹

Eşkîyalık yapımlarından dolayı Rakka'ya iskân etmelerini sağlamak amacıyla Tâcirlü Aşireti'nin ileri gelenlerinden iki kişi Amasya'ya Cerid Aşireti'nden altı kişi Çorum'a, iki kişi Kangırı'ya (Çankırı), üç kişi Kalacık kalesine ve aynı aşirete mensup olan Veli Bölükbaşı Kayseri kalesine rehin olarak hapsedildiler. Kaleye hapsedilen Tâcirlü Aşireti'ne mensub iki kişinin serbest bırakılması üzerine görevde ihmali bulunan muhafızlar hakkında gerekli soruşturmanın yapılması 1707 yılı Ocak ayı başlarında Rakka valisinden istendi.²² Ayrıca isyan halinde olması sebebiyle Ayas, Berendi ve Kınık'a yerleştirilen Tâcirlü Aşireti'nin 1707 yılında Rakka'ya sürülmesi emredildi.²³ 1707 yılı Nisan ayı başlarında Karaman valisi Hasan Paşa'ya gönderilen fermanla, İsneyn ovası civarında çevreyi rahatsız eden ve halka zarar veren Tâcirlü Aşireti'nin cezalandırılması, aşiret reislerinin layık oldukları cezalara çarptırılması ve gereğinin yapılması için üzerlerine bir miktar asker gönderilmesi istendi.²⁴ Ayas, Berendi ve Kınık kadı ve zabıtlarına 23 Haziran 1707 tarihinde gönderilen yazıda vergilerini zamanında ödemeleri ve yaylaya çıkmalarının engellenmesi emredildi. Ayrıca iskân olunan yerlerde yeteri kadar toprağa sahip olmayan aşiretlere toprak verildi, kışlaklarında bulunan arazilerde de ziraat yapımları sağlandı.²⁵

Adana Beylerbeyine 1708'de bir emir gönderilerek bunların başka yere sürülmesi istendi. Ayrıca bu amaçla 7 Şubat 1708 tarihinde Maraş Beylerbeyi Rısvanoğlu Hâlîl Paşa'ya da bir ferman yollandı. Fermanla Tâcirlü Aşireti'nin birikmiş olan vergi borçlarını ödemeleri şartıyla Ayas, Berendi ve Kınık'a iskân olunmasına izin verildi. Bunların düzenli bir şekilde yerleşimini sağlamak için Dergâh-ı Muallâ Kapucubaşılardan Elhac Yusuf Efendi buraya voyvoda tayin olundu. Buna rağmen Tâcirlü Aşireti iskân olmaya yanaşmadı ve eşkıyalık

21 Ahmed Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri*, Enderun Yayınları, İstanbul 1989, s.134.

22 Ahmed Refik, adı geçen eser (a.g.e.), s. 135.

23 Halaçoğlu, XVIII. Yüzyıl. s. 137.

24 Ahmed Refik, a.g.e., s. 136-137.

25 Halaçoğlu, XVIII. Yüzyıl. s.109.

yaparak halka zulmetmeye devam etti. Tâcirlü Aşireti'nin bu tutumu üzerine aşiret mensublarının Rakka'ya sürülmeleri emredildi. Fakat bu emrin uygulanmasında başarılı olunamadı. Tâcirlü Aşireti yapılan şikayetler sebebiyle defalarca Çukurova'da, Dulkadirli'den ayrılan diğer aşiretlerin yanına yerleştirilmesine ve Rakka'ya iskân edilmelerine rağmen 1708'de tekrar Ayas, Berendi ve Kınık'a yerleştirilmeleri emrolundu. Haklarında şikayet devam edince Tâcirlü Aşireti'nin yeniden Rakka'ya iskân etmesi istendi ise de yine başarılı olunamadı. Tekrar Tâcirlü Aşireti'nin tarımla meşgul olması kaydıyla Anavarza civarına mecburi iskân etmeleri hususunda talimat verildi, fakat bu talimattan da bir sonuç alınamadı.²⁶

Halep ve Rakka valisi Yusuf Paşa ve Maraş beylerbeyi Bekir Paşa'ya 1712 yılı Aralık ayının başlarında yazılan hükümde eşkıyalık yapmaları sebebiyle haklarında şikayette bulunulan Tâcirlü eşkiyasının gizlendikleri yerlerden çıkarılarak Rakka'ya iskân edilmeleri emredildi²⁷. O dönemde bu aşiret huzursuzluk çıkarmakla ve bulunduğu bölgedeki insanlara zarar vermekle meşhur olmuştu. Bu arada Dulkadirli'nin bir kolu olan Cerid Aşireti'ne bağlı Tatarlı ve Azizli oymakları da 1713'te Rakka'ya sürüldü.²⁸

Diğer aşiretlerden olduğu gibi 1720 tarihinde bölgeyi eşkiyanın zulmünden korumak amacıyla Tâcirlü Aşireti'ne mensup 50 hane Harran ovasına yerleştirildi. Buraya bölgeyi eşkiyadan korumak ve ziraatla uğraşmak amacıyla iskân olunan Tâcirlü Aşireti²⁹ bazı vergilerden muaf tutuldu.³⁰

Rakka'ya mecburî iskâna tabi tutulan Tâcirlü Aşireti yine burada durmayıp firar etti. Bir türlü Tâcirlü Aşireti'ne mensub olanları Rakka'da iskân ettirmek mümkün olamıyordu. 1723 yılı Ocak ayının ortalarında Rakka Valisi Osman Paşa'ya gönderilen emirde, Tâcirlü Aşireti'nin hayvanları, binek hayvanları, ailesi ve eşyalarıyla birlikte zorla getirilerek tekrar Rakka'ya iskânı istendi. İskan emrinin yerine

26 Halacoğlu, XVIII.xviii. Yüzyıl. s. 133.

27 Ahmed Refik, a.g.e., s. 146.

28 Halaçoğlu, XVIII. Yüzyıl. s. 138.

29 Aynı eser., s. 140.

30 Aynı eser., s.120-121.

getirilmesi için Adana Beylerbeyi ve Dulkadirli'den ayrılan diğer aşiretlerin voyvodaları da görevlendirildi. Rakka'ya tekrar mecburi iskân edilen Tâcirlü Aşireti'nin birdaha buradan firar etmemesi hususunda caydırıcı tedbirlerin alınması emredildi.³¹ Ancak Tâcirlü Aşiretini mecburi iskâna tabi tutmak için verilen bu emirleri uygulamada gerçekleştirmek mümkün olamadı. Zira yeteri kadar caydırıcı tedbirler alınmamıştı. Onların bu hareketlerinin diğer aşiretlere tesir edeceği düşünülerek mallarından senelik 2500 kuruş gelir vergisi alınmak üzere Rakka'ya nakledilmeleri kararlaştırıldı. Ayrıca bu konuda ikinci defa 1723'te Rakka valisi Osman Paşa'ya Tacirli Aşireti'nin yerleştirilerek sıkı kontrol altında tutulması emredildi. Bütün bu çalışmalara rağmen Tâcirlü Aşireti iskân yerine gönderilemedi. Antep'e kadar uzanan geniş bölgelerde bu aşiret mensupları başıboş gezmeye devam ettiler. 1724 yılında tarımla meşgul olmaları kaydıyla Tâcirlü Aşireti'nin Anavarza'ya iskân edilmesi hususunda tekrar ferman çıkarıldı³². Adana sancağında Ayas, Berendi ve Kınık kazalarına iskân olunan Tâcirlü Aşireti, iskânı kabul etmeyerek halkın mallarını gasp etmeye ve yolları keserek yolcuların mallarını almaya devam etti.³³

Tâcirlü ve Cerid Aşireti'nin beylerine ve ağalarına hitaben 11 Eylül 1733 tarihinde gönderilen fermanda, aşiretin huzuru için kendilerine mensup olanların eşkıyalık yapmalarına izin verilmemesi, ağaların eşkıyalık yapanları tesbit etmesi ve yol kesip eşkıyalık yapanların devlete teslim edilmesi istendi. Eğer eşkıyalık yaptıkları haber alınırsa aşiret üzerine asker gönderileceği, şiddete teşebbüs edenlerin kanunun caydırıcı cezasına çarptırılacağı ve mallarına elkonulacağı, eşkıyayı önlemede kusurlu olanların Kıbrıs'a sürgün edileceği, her aşiretin fermana uymaları gerektiği ve fermana uymayanların ağır bir şekilde cezalandırılacağı bildirildi.³⁴

---

31 Ahmed Refik, a.g.e., s. 166.

32 Halacoğlu, XVIII. Yüzyıl. s.51.

33 Halacoğlu, Aynı eser, s. 112.

34 Ahmed Refik, a.g.e. s. 191-192.

c. Tâcirlü ve Cerid Aşiretlerinin İskânı

Maraş, Halep, Antep ve Çukurova'ya giden yolların kesiştiği yerde Kerkütlü, Hanağzı, Çerçili, Kurdbahçesi, Eğirtili, Keferdiz nahiyesi ve Dumdum ovasının verimli toprakları birleştirilerek 1865'te geniş bir bölge oluşturuldu ve buraya İslahiye adı verildi. Halep'e bağlı Delikanlı aşireti ile Maraş'a bağlı Çelikanlı aşireti, Nigolu kalesi civarında inşa edilen İslahiye kasabasına yerleştirildi.

Nurdağı'nın bir ucunda ve Çukurova'nın bir kenarında bulunan Hacı Osmanlı köyüne 1865'te Osmaniye adında bir kasaba kuruldu. Hacı Osmanlı köyü merkez olmak üzere önce nahiye daha sonra Osmaniye kazası oldu. Bu kazaya Tâcirlü, Cerid ve Ulaşlı Aşiretlerinden bir kısmı yerleştirildi. Tâcirlü ve Cerid Aşiretinin kışlak yerleri, Ulaşlı Aşiretinin oturduğu Cendoğlu nahiyesi Osmaniye kazasına bağlandı. Ayrıca buraya bağlı olarak Dervişiye ve Cevdetiye adlı iki köy kuruldu.

Osmanlı kazasına hükümet konağı, kışla, cami ve okul binaları yapılarak imar edildi. Bacburnu muhafızlığında Tâcirlü müdürlüğü unvanıyla memur olarak bulunan Tâcirlü Rüstem Ağa, Osmaniye meclisine üye olarak alındı. Osmaniye halkı, Fırka-i İslahiye ile alış veriş yaparak kısa zamanda hırsızlık ve eşkıyalık yerine ticaretle meşgul olmaya başladı.³⁵

Bir müddet sonra Halep, Bağdat ve Antep taraflarından gelen bazı konar-göçer oymaklar Osmaniye'nin nüfusunu artırdılar. Payas kasabasına 104 hane Müslüman ve 106 hane gayrimüslim yerleştirildi. Ayrıca, 347 hane Tâcirlü Aşireti bu bölgede bulunan altı köye dağıtıldı ve her köye verim derecesine göre yeteri kadar toprak ayrıldı.³⁶ 1865 yılında, Cendoğlu, Tâcirlü ve Cerid Aşiretleriyle birlikte Osmaniye'nin toplam nüfusu 1338 hane oldu.³⁷

Kış mevsimini Osmaniye, Haruniye, Kadırlı ve Kozan ilçelerinde geçiren Tâcirlü Aşireti yazın Berit yaylasına giderdi.³⁸ Ayrıca kışı

35 Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir 21-39*, s. 162.

36 Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*, İstanbul 1987, s. 116, 117.

37 Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir 21-39*, s. 223.

38 Âli Rıza Yalman (Yalgın), *Cenup'ta Türkmen Oymakları*, İstanbul 1993, c. 2, s. 346.

Çukurova'da geçiren Cerid, Bozdoğan ve Avşar Aşiretleri yazın Göksun, Elbistan ve Binboğa Dağları'nda bulunan yaylalara çıkarlardı. Bir müddet sonra bunların aralarında aşiret kavgası çıktı. Avşar Aşireti ile Bozdoğan Aşireti, Cerid Aşireti ile Tâcirlü Aşireti birleşerek iki taraf uzun yıllar birbiriyle savaştılar. Avşar ile Bozdoğan Aşireti birlikte hareket ederek yazın Binboğa, Elbistan, Göksun, Engizek, Cerid ve Berit yaylalarında kaldılar ve kışın ise hayvanlarıyla birlikte Osmaniye, Haruniye ve Ceyhan kasabalarına geldiler.³⁹

Osmaniye ve Ceyhan kazalarında Tâcirlü Aşireti'nin yirmi dört obası bulunmaktaydı. Bu obalar: Palalı, Yazmak, Şekerli, Hiboğlu, Gününoğlu, Budaklı, Gürer, Böküklü, Domballı, Eloğlu, Çerçioğlu, Alcı, Gücüklü, Kokulu, Çırmazlı, Karabibili, Araplı, Kırmıtlı, Kabuklu, Alhanlı, Sarıhanlı, Kalalı, Karaobalı, Dervişeli idi.⁴⁰

Maraş'ta Dulkadirli'nin kolu olan Cerid Aşiretinin on iki obası vardı. Bu obalar: İmrenli, Azılı, Vameyli, Çakılı, Tatarlı, Mustafabeyli, Ceyhan Bekirlisi, Altıgöz Bekirlisi, Almagöllü, Valağevi Durakobası, Hunatlı ve Yumutlu idi.⁴¹ Kışın ovaya inerken, yazın yaylaya çıkarken halka zarar vermelerinden dolayı Tâcirlü ve Cerid Aşiretlerinin seyahatleri devlet tarafından engellendi.

Elbistan ovasının güney ucunda bulunan Tâcirlü Aşireti'ne ait Ericcek köyünün havası, suyu, Engizek ve Berit yaylasının geniş otlakları ve bereketli meraları, hayvancılıkla uğraşan bu aşiretlerin yaylalara çıkmasına sebep oldu.⁴² Seyahatlarını engeleyici fermanlara rağmen bu aşiretler hayvanlarını otlatmak için kışın ovaya inmek yazın yaylaya çıkmaktan vazgeçemediler.

d.Tâcirlü Adetleri

Kozan bölgesinde bulunan kabile ve aşiretler devlete itaat ettikleri gibi burada yaşayan halkın can, mal ve namuslarını koruyorlardı. Önceleri bu kabile ve aşiretlerde gasp ve hırsızlık yapma alışkanlığı yoktu. Ceyhan nehrinin sağ yakasında kışlayan ve Kozan'a mensup olan

39 Yalman, a.g.e., s. 347.

40 Yalman, a.g.e., s. 349.

41 Yalman, a.g.e., s. 350-351.

42 Yalman, a.g.e., s. 355.

aşiretler diğer konar-göçerlere göre daha az zararlı idiler. Ancak Gavurdağı halkı cehalet içindeydi. İnsanları aydınlatıcı din adamları yoktu ve burada Müslümanlığın sadece adı vardı.

Ceyhan nehrinin sol yakasında bulunan ve Payas'a bağlı olan aşiretler kışı Çukurova'da geçirirler yazın Uzunyayla'ya giderlerdi. Bunlardan bilhassa Tâcirlü Aşireti de aynı yolu takip ederdi. Ayrıca bu aşiretler, seyahatleri esnasında Anadolu'nun içine yayılıp hırsızlık yaparlardı.⁴³ Zira Kozanoğlu gibi Tâcirlü Aşireti de hırsızlığı ve eşkıyalığı meşru kabul ederdi. Bilhassa at hırsızlığı ve gasp Tâcirlü Aşireti'inde adet haline gelmişti.

Tâcirlü ve Cerid Aşiretleri bacakları kısa atlara biner, çok çevik ve hızlı bir şekilde hareket eder, atlarıyla dağlık ve engebeli arazilere çok iyi tırmanır ve her türlü hava şartlarında süratle seyahat edebilirlerdi.

Tâcirlü Aşireti'nde kadınların kocalarını boşamaları adet idi. Kadın kocasına "Ben senden mahzûz değilim" dediğinde kocasından boş olurdu. Boşanan koca, aşirete kendini beğenen hanım var mı diye ilan eder, bu arada bir kadın çıkıp beğeniyorum derse onunla evlenebilirdi.⁴⁴

Tâcirlü Aşireti arasında cenaze namazı kıldırarak adam bulunamadığında, ölen biri defnedildikten birkaç ay sonra hoca bulunursa mezarlığa götürülerek cenaze namazı kılırdı. Nikah için iki şahidin yeterli olduğunu bilmediklerinden mutlaka nikahı hocanın kıyması gerektiğine inanırlardı. Hoca bulamadıkları zaman nikah kıyılmadan de evlenirlerdi. Evlendikten sonra ne zaman hoca bulunursa ozaman nikah kıyılırdı. Hatta hamile iken nikahı kıyılan kadınlar dahi olurdu.

Üçaylar dolayısıyla Tâcirlü Aşireti'ne bir hoca giderse burada birçok cenaze namazı kılar ve nikah kıyardı. Bu vesileyle hoca çok miktarda para kazanırdı. Ancak hocanın para ile buradan çıkması çok güçtü. Çoğunlukla bu aşirete mensup olanlar hocayı yolda soyarlardı. Hocanın bir yol bulupda kurtulması büyük bir şanstı. Eğer hoca yolda

43 Ahmed Cevdet Paşa, Tezâkir 21-39, s. 130.

44 Ahmed Cevdet Paşa, Maruzât, s. 149, Tezâkir 21-39, s. 163.

yakalanırsa parasını alırlar ve yanındaki eşyalarıyla birlikte mushaf-ı şerifi de gasp ederlerdi. ⁴⁵

e. Tâcirlü ve Fırka-i İslahiye

Fırka-i İslahiye ile birlikte hareket eden Arslan Paşa komutasındaki 240 silahlı Gürcü ve Çerkes süvarileri, 12 Ağustos 1864 tarihinde Gavurdağı'nı kuşattılar. Kuşatma esnasında Tâcirlü ve Cerid Aşiretlerine iyi davranıldı. İyi muamele yapılarak ikna edilemezlerse bu aşiretlerin dağa çıkacakları bilinmekteydi. Höşgörülü muameleye rağmen Tâcirlü Aşiretine mensup eşkıya dağa çıktı. Derviş Paşa, dağ topu ile Gavurdağı'nın sarp ve yüksek yerlerine çıkan eşkıyayı Ali Bekiroğlu yaylasında etkisiz hale getirdi. ⁴⁶

Tâcirlü Aşireti, Kozan civarında yaşayan diğer aşiretlerden çevreye daha az zarar veriyordu. Ancak bu aşiret ağalarından Kara Kethüdâ başına topladığı eşkıya ile etrafı rahatsız ediyordu. Tâcirlü süvarileri çevreye zulüm ederken diğer aşiretler de bunların zulmünden kaçıyorlardı. Fakat bu aşiret, kendilerinden sayıca üstün olan Reyhaniye Aşiretinden korkuyordu.

Tâcirlü Aşireti'nin çoğu Bulanık (Bahçe) kazasına bağlı olup, Çukurova'da bulunan Haruniye bölgesindeki ormanlık alanlarda kışarlardı. Ancak eşkıyalık yapmaları sebebiyle bu bölge onlara yasaklanmıştı. ⁴⁷

Gavurdağı civarında bulunan aşiretlerin yaylaya çıkmaları 1865'te yasaklandı. Yasağa uyan Reyhaniye Aşireti, Amik ovasında kışlarken Kara Kethüdâ başkanlığında toplanan Tâcirlü ve Cerid Aşireti mensupları Uzunyayla'ya gitmek için Haruniye'den hareket ettiler. Gavurdağını geçerek Bulanık kazasına vardılar. Alınan haber üzerine Hüseyin Bey komutasında eşkıyanın üzerine asker gönderildi. Kara Kethüdâ'nın etrafında toplanan eşkıya vuruldu. Çatışmada bir çavuş ve iki er yaralandı. Toplam onbeş Tâcirlü eşkıyası öldürüldü. Çoğu yaralı olmak üzere fazla miktarda eşkıya ele geçirildi. Ayrıca çok sayıda

45 Ahmed Cevdet Paşa, Tezâkir 21-39, s. 163-164.

46 Ahmed Cevdet Paşa, Maruzât, s. 150-151.

47 Ahmed Cevdet Paşa, Tezâkir 21-39, s. 158.

hayvan telef oldu. Hayvanların bir kısmı da ganimet olarak ele geçirildi.⁴⁸

Tâcirlü ve Cerid Aşiretinin boybeyleri ve ağaları Fırka-i İslahiye'ye giderek komutan Derviş Paşa ile görüştüler. Biraz okur yazar olan Kara Kethüdâ, Tâcirlü Aşireti'nin en aydınıydı. Kara Kethüdâ işlediği gasp ve hırsızlık suçlarından dolayı karargaha gelip komutanla görüşmedi. Çünkü Kara Kethüdâ'nın üzerine birkaç defa gidilmiş, malları ve hayvanları ganimet olarak alınmıştı. Kendisine hayvanlarını teslim alması için gerekli teminat verilmiş olmasına rağmen yine de karargaha gelmeye cesaret edemedi ve dağlarda kalmayı tercih etti.

Mallarının Kara Kethüdâ'ya teslim edilmesi, Tâcirlü boybeyi Süleyman Ağa'dan istendi. Süleyman Ağa bu hayvanların Kara Kethüdâ'ya ait olmadığını, başkalarından gasp edildiğini, Tâcirlü'nün elinde hayvan bulunmadığını, hayvanların sahiplerini tanımadığını ve bunların askere verilmesi gerektiğini, askerın Tâcirlü Aşireti'ne iyilik yapabileceğini, hayvanların satılıp paraya çevrilebileceğini ve paraların bakaya kalmış olan vergisine mahsup edilmesinin uygun olacağını söyledi. Bunun üzerine Kara Kethüdâ'dan ganimet olarak alınan hayvan ve malların bir kısmı satılarak paraya çevrildi. Bir kısmı askerın et ihtiyacı için bırakıldı.⁴⁹ Elde edilen para bu aşiretin ödenmemiş vergisine karşılık mahsup edildi.⁵⁰

4. Maraş'a Kaymakamın Atanması Talebi

Maraş'ın ileri gelenlerinden 132 kişinin imzaladığı yazı Bâbüâli'ye gönderildi. Çoğunlukla ilmiye sınıfının hazırlayıp onayladığı bu belgede Maraş'ın içinde bulunduğu durum anlatıldı. Buna göre Maraş bölgesinde bulunan bir takım aşiretler ve kabileler civardaki nahiye, kasaba ve köyleri işgalleri altında bulunduruyorlardı. Halkın mal ve can güvenliği sağlanamıyordu. Yürürlükteki kanunların uygulanması için askerler görevlerini yapamıyor ve kaymakamlığının yetersizliği sebebiyle aşiretlerin iskânı sağlanamıyordu. Maraş'a gönderilen kaymakamlar

48 Ahmed Cevdet Paşa, Tezâkir 21-39, s.158, Maruzât, s. 148.

49 Ahmad Cevdet Paşa, Tezâkir 21-39, s. 163-164.

50 Ahmad Cevdet Paşa, Maruzât, s. 148.

aşiretlerin yasadışı hareketleriyle ilgilenmiyor, gününü gün ederek vakit geçiriyorlardı.

Maraş'ta yaşayan Türkmen halk arasında olaylar çıkarmak için anlaşmazlıklara sebep olan bozguncu ve isyancı aşiretlerin susturulup kontrol altına alınması konusu şehrin ileri gelenleri tarafından Kaymakam Abdi Efendi'ye uygun bir dille anlatıldı. Kaymakam, kendisine ulaşan uyarıcı sözlere itibar etmedi. Bu arada yapılan haksızlıklar karşısında şehir halkı arasında bunalım artmaya başladı. Halkın arasında gerilimin artmasıyla bir ayaklanmanın olması ihtimali belirdi. Acı bir olayın meydana gelmemesi için, aşiretler toplanıp güçlenmeden ve bunların yayladan inmesine fırsat verilmeden problemleri çözmeye çalışacak, halkla ilgilenecek ve halkın itibar edip güvenebileceği Maraş'lı bir kaymakamın tayin edilmesine ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu sebeple Maraşlı bir kaymakamın tayin edilmesi istendi.⁵¹

Kış mevsiminin yaklaşması sebebiyle aşiretler bir müddet sonra yayladan ovaya ineceklerdi. Daha önce aşiretler 1855 yılının ilkbaharında ovadan yaylaya çıkarken seyahatleri esnasında Maraş'ta yaşayan halka zulüm ve işkence yapmışlardı. Aşiretlerin halkın mallarını yağmalayarak zulmetmesi, barış içinde yaşayan şehir halkının kontrolden çıkmasına ve hükümetin otoritesinin zayıflamasına sebep oldu. Bu gerekçelerle şehrin fakir halkının emniyet ve huzurunu sağlamak amacıyla Padişahın hizmetinde bulunan, şehrin ileri gelen ailelerinden ve Rumeli ordusundan yeni dönmüş olan Ethem oğlu Ahmet Paşa'nın Maraş kaymakamlığına atanması istendi. Böyle birinin atanmasıyla Maraş halkının can ve mal güvenliğinin yeniden sağlanacağı, halka zarar veren aşiretlerin zulümlerinin engelleneceği, halkın devlete daha iyi güvenip bağlanabileceği görüşleri açıklandı.⁵²

Göksun'da bulunan, askerî erkandan ve Maraş'ın eski ailelerinden olan Ahmet Paşa, şehre davet edildi. Onun almış olduğu tedbirler sonunda geriden gelmekte olan Tâcirlü Aşireti Maraş'a bağlı oba, köy,

---

51 Bâbüâlî'ye yazılan bu mahzarı Maraş'ın ileri gelen ilim adamlarından ve eşraftan 132 kişi imzalamıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (B.O.A.), İrade-Dahiliye, nr. 21819.

52 B.O.A. İrade-Dahiliye, nr. 21819.

kasaba ve nahiyelere zarar vermeden geçti. Ahmet Paşa'nın aldığı bu tedbir şehir halkı tarafından memnuniyetle karşılandı.

Kaymakam ile Mal Müdürünün de imzalarının bulunduğu ve toplam dokuz kişinin imzaladığı 13 Ekim 1855 tarihli yazı Bâbîâlî'ye gönderildi. Ayrıca bu yazıda hizmetinden dolayı Ahmet Paşa'nın Maraş'a kaymakam tayin edilmesi yineleni.⁵³

5. Ahmet Paşa'nın Kaymakamlığı Ele Geçirmesi

Maraş sancağı, birçok konar-göçerlerin yaşadığı hassas bir bölge idi. Bununla birlikte arazinin engebeli oluşu, konar-göçerlerin gereği gibi kontrol altında bulundurulmalarını engellemekteydi. İşte bu sebeplerle devlet işlerinin düzenli yürütülmesinde, konar-göçer ve bunlardan destek gören eşkıya, gündün güne büyüyen bir mesele oluyordu.⁵⁴

Daha önce Kaymakam Beyazıtzade Abdulkadir Bey, Dulkadirzade Süleyman ve sabık Kaymakam Akif Efendi zamanında eşkıya tarafından yasadıışı işler yapıldı. Kaymakamlar yasal olmayan işleri zamanında Bâbîâlî'ye bildirdiler, huzur ve asayişini sağlamak amacıyla kararlı bir şekilde hizmette bulunmaya çalıştılar. Ancak şehrin yönetiminden sorumlu olanlar; "Padişah'ın emridir" diyerek eşkıyanın çıkardığı olaylara karışanların isimlerini onurlarını kırarak şekilde halk arasında ilan ettiler.

Olaylar bastırıldıktan sonra Süleyman Bey yaylasına, Kerim Bey de Göksun'da bulunan kardeşi Ahmet Paşa'nın yanına gitti. Maraş sancağı yönetiminden memnun olmayan Ahmet Paşa ile kardeşi Kerim Bey birlikte hareket ederek Tâcirlü, Cerid ve diğer aşiretlerin liderlerini başlarına toplayarak Kaymakamın görevinden uzaklaştırılıp yerine Ahmet Paşa'nın atanmasını sağlamak amacıyla şehire saldırmaya karar verdiler. Bu arada eşkıya tarafından etkisiz hale getirilen Süleyman Bey, Maraş'a gelmekten çekindi. Daha sonra özel muhafızlarla şehre gelen

53 13 Ekim 1855 tarihli mahzar, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 21819.

54 Derbevvabin-ı Âlînin yazdığı 22 Ekim 1855 tarihli yazı, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 21819.

Süleyman Bey, hükümetten aldığı yetkiyi kullanarak yeniden asayiş ve güvenliği sağladı.⁵⁵

Ahmet Paşa ve Kerim Bey, Göksun'da yaptıkları meclis toplantısında Maraş hakkında bir karar aldılar ve bu kararda hapisane müstahdemi, tüfenkçi başı Ahmet, Odabaşı Ali, Zabıta başı Hacı Bekir Ağa ve sancak meclisinden birkaç kimse şehirden çıkmadıkça Maraş'a gelmeyeceklerini bildirdiler. Ayrıca kendi yanlarına alacakları Zeytun Ermenileri ve Tâcirlü eşkıya ile şehre hücum edeceklerini belirttiler.⁵⁶ Karar, zabtiye Reisi Mustafa Efendi ve Maraşlı Çavuş Enisoğlu Ali Ağa vasıtasıyla kaymakamlığa, halka ve ayrıca da Kısakürekzade Ahmet Ağa'ya bildirildi. Kaymakamlıkta bu karara itibar edilmeden devlet işlerinin yürütülmesine devam edildi. Göksun'dan gelen haber sancak meclisinde görüşüldü ve Ahmet Paşa ile Kerim Bey'e haber gönderilerek tekliflerinin kabul olunacağı bildirildi. Üç gün sonra şehre gelmeleri hususu yazılı bir senetle kabul edildi. Başındaki eşkıyayı dağıtan Kerim Bey, Maraş'a üç saat mesafedeki Ceyhan köprüsünde kendisine verilecek bir senedin teslim edilmesini bekledi. Anlaşmaya göre Kerim Bey, Ceyhan köprüsüne gelip hazırlanan senedi elden teslim alacaktı. Ale acele hazırlanan senet Ceyhan köprüsünde bekleyen Kerim Bey'e verilmek üzere gönderildi. Fakat Kerim Bey sözünde durmayarak emrindeki eşkıya ile şehre hücum etti. Zabtiyelerin silahları alınıp elbiseleri soyulduktan sonra çarşı ağası ve bir kısım halkın gömleklerine varıncaya kadar malları yağmalandı.

Zeytun Ermenilerini ve diğer eşkıyayı yanına alan Kerim Bey, Yüzbaşı Hacı Bekir, Odabaşı Ali Ağa, Nüfus Nazırı Necip Efendi'nin ve Abdullah Bey'in evlerini yağmalayarak, mal ve eşyalarını gasp ettirdi. Daha sonra şehrin içine dağılan eşkıya yağmalamada bulundu. Kerim Bey, hapishaneye bir müdür, tüfenkcibaşı ve yüzbaşı tayin etti. Yanında getirdiği eşkıyadan süvari ve piyade birlikleri kurdu, hapse atılanlardan kurtuluş parası olarak 5000 kuruş aldı. Yapılan yağmalama sonunda halktan fiştan, kumaş, kilim ve elbise gibi çok miktarda giyecek eşya gasp edildi.⁵⁶

---

⁵⁵ Aynı belge.

⁵⁶ Aynı belge.

⁵⁶ Aynı belge.

Şehir basıldıktan üç gün sonra Kerim Bey'in kardeşi Ahmet Paşa, Tâcirlü ve Zeytunlu Ermeni eşkıya ile Göksun'dan Maraş'a geldi ve Kaymakamı zorla görevinden uzaklaştırarak yerine kendisi oturdu. Derhal nahiye müdürleri görevlerinden alındı, yerlerine kendi akrabalarından Abdullah Bey ve diğerleri atandı. Ahmet Paşa, Sabit Efendi'yi Kaymakam Abdi Efendi'ye göndererek, kendisini Maraş halkının kaymakam tayin ettiğini söylemesini ve kaymakamlığı boşaltmasını istedi. ⁵⁷

Ahmet Paşa ve Kerim Bey, Tâcirlü Aşireti ve Zeytunlu Ermenilerine mensup eşkıya ile Maraş'a geldi, vilayet kapısındaki güvenlik güçleri ve hizmetli memurları etkisiz hale getirdiler. Zabitanın silahlarını aldirarak bir kısmını dövdüler ve elbiselerini soyup tutukladılar. Kayserilioğlu Hasan Ağa'yı zabıta başkanı, Osman Ağa'yı piyade yüzbaşı ve Tâcirlü Palalı Hasan'ın oğlu Mehmet'i tüfenkçibaşı tayin ettiler. Ahmet Paşa ve Kerim Beylerin getirdiği Tâcirlü ve Zeytunlu Ermeni eşkıyası, şehirdeki evleri basıp yağmaladı ve evlerde bulunan kadınların ırzlarına tecavüz ettiler. Kaymakamlığı idaresi altına alan eşkıya, aşırı derecede cesaretlenerek halka haksızlık ve zulüm yaptı. ⁵

Tâcirlü Aşireti ve Zeytunlu Ermeni eşkıyasının yardımıyla hükümeti ele geçiren Ahmet Paşa ve Kerim Bey 5 Eylül 1855 Perşembe günü şehrin ileri gelenlerini ve hakimi zorla hükümet konağına getirtti. Kaymakam, Mal Müdürü ve diğer sancak yöneticileri de bu davete katıldılar. Yapılan toplantıda Kerim Bey, Kaymakam Bey'e "Senin burada kalmaklığın olamayacağından kalkıp gitmenizi umumen meclis münasip gördü." dedi. Bunun üzerine Malmüdürü, Hakim Bey ve diğer yöneticiler, şehirde görevli memurun bulunmasının gereksiz olduğunu söyleyerek hükümet konağından ayrılmak istediler. Ahmet Paşa ve Kerim Bey bunların gitmesine izin vermek istedi ise de meclis, memurların gitmelerinin uygun olmayacağına karar verdi. Fakat Ahmet Paşa, Kaymakama hazırlanarak ertesi gün şehri terketmesini söyledi. Bunun üzerine durumundan endişelenmesine rağmen Kaymakam, cesaretle Ahmet Paşa'nın karşısında doğruyu söyledi. Karşılıklı

57 Derbevvabin-ı Âlînin yazdığı 22 Ekim 1855 tarihli yazı, B.O.A. İrade-Dahiliye, nr. 21819.

5 Mal Müdürünün 7 Eylül 1855 tarihli yazısı, B.O.A. İrade-Dahiliye, nr. 21819.

tartışmadan sonra Kaymakam, Mal Müdürü ve Hakim Bey evlerine gittiler. Ahmet Paşa Kaymakamlık makamına oturdu, huzurda bulunan meclis üyelerine karşı hakaret edici davranışlarda bulundu.

Ahmet Paşa kaymakamlığı, zulüm ve eşkıyalık baskısıyla, istediği gibi, iki gün idare etti. Ancak üçüncü gün birkaç kişi ile Paşa, meclisi topladı ve kaymakamlığı tekrar Abdi Bey'e bıraktı. Paşa'nın isteği üzerine, bugüne kadar olan olayların yazılmaması, birlikte çalışılması ve olanların örtbas edilmesi hususunda yemin ettirilerek mağdur olan görevli memurlar susturuldu. Meclis üyeleri kendi aralarında yaptıkları yeminle birlik ve beraberlik içinde olacaklarını konuşup kararlaştırdıktan sonra, Ahmet Paşa yanındakilerle birlikte kalkıp konağına gitti. Bir saat sonra Kaymakam ile birlikte Mal Müdürü, Ahmet Paşa'nın konağına gelip teşekkürlerini bildirdiler ve tekrar hükümet sarayına döndüler.⁶

Maraş sancağının Mal Müdürü, 7 Eylül 1855 tarihinde Bâbiâli'ye yazılı açıklamalarda bulunarak, olayların gelişmesi hakkında ayrıntılı bilgi verdi. Ayrıca Mal Müdürü, Kaymakam ve şehrin ileri gelenleriyle birlikte hazırlanan yazıyla Maraş'ın içinde bulunduğu durumu hükümete bildirildi.⁷

Hemen bunun arkasından Ahmet Paşa, Mal Müdürü'nü çağırdı ve Andırın nahiyesi müdürlüğüne Abdullah Bey'in, Yenice kale nahiyesi müdürlüğüne Kerim Bey'in oğlu Sait Bey'in tayin edilmesinin uygun bulunduğunu Kaymakama bildirmesini, konu ile ilgili emrin Kaymakam tarafından gönderilmesini istedi. Paşa'nın isteği derhal yerine getirilerek nahiye müdürlerinin atanmasıyla ilgili yazı gönderildi. Kaymakam makamında oturmakta ise de yine Ahmet Paşa'nın istekleri yerine getiriliyor ve kaymakamlık bir alt hizmet dairesi gibi görev yapıyordu.

Zeytinlu Ermeni ve Tâcirlü eşkıyasının işgali altında olan Maraş halkı, her an isyan çıkarmanın doruk noktasında bulunuyordu. Şehir halkının can ve namusu tehdit altındaydı. Gittikçe bozulan Maraş'ın yönetimi eşkıyanın eline geçmişti. Durumun ne olacağı ve ne yapılacağı belli değildi. Tâcirlü ve Zeytinlu Ermeni eşkıyası şehirde toplanıp gün

6 Kaymakam ve Mal Müdürünün 30 Eylül 1855 tarihli yazısı, B.O.A. İrade-Dahiliye, nr. 21819.

7 Mal Müdürünün 7 Eylül 1855 tarihli yazısı, B.O.A. İrade-Dahiliye, nr. 21819.

geçtikçe kuvvetleniyordu. Şehrin durumunu anlatan ve halkın isteklerini bildiren dilekçeleri posta ile Bâbîâlî'ye göndermek mümkün değildi. Mal Müdürünün cesareti ve Maraş'ta bulunan İngiliz vatandaşı olan Hoca Guermani'nin yardımıyla şehirde meydana gelen gelişmeler hükümete gizlice bildirildi. Bunun dışında Kaymakam Abdi Bey'in isteklerini hükümete bildirme imkanı yoktu. Eşkîya, kaymakamlığın yetkisine el koyduğundan ve her türlü yola başvurduğundan, Kaymakam Abdi Bey'in Bâbîâlî'ye şehrin durumunu bildirecek ne cesareti ve ne de imkanı kalmıştı.⁸

Kaymakam Abdi Bey ve Mal Müdürü Sadık Bey, Eylül ayının başlarında işgale maruz kalan Maraş sancağının durumunu 30 Eylül 1855 tarihinde Bâbîâlî'ye yazılı olarak bildirdiler. Bu rapora göre; Kerim Bey başkanlığında Zeytunlu ve Tâcirlüden oluşan altı yüz piyade ve süvari eşkıya Maraş'a gelerek Kayserilioğlu Hasan Ağa'yı zabıta başkanlığına, Binbaşı Deli Ömer'i tüfenkibaşılığına, Osman Ağa'yı piyade yüzbaşılığına tayin eyledi. Ahmet Paşa ve Kerim Bey Çarşı ağası Hacı Bekir Ağa ile zabıta katibi ve birkaç zabıtayı hükümet konağının içinde gömleğine varıncaya kadar soydurdu, aşırı derecede dövdürdükten sonra da Hacı Veysel'i tutuklatarak hapse attırdı. Zabıtanın silahlarını alarak bunları kendi adamlarına verdirdi. Nüfus nazırı Necip Efendi, Odabaşı Ali Ağa ve Yüzbaşı Hacı Bekir Ağa gibi birçok görevlinin ve halktan bir kısmının evlerini yağmalattırdı. Hükümet konağını Zeytunlu Ermeni ve Tâcirlü eşkıyası ile doldurdu.

Kerim Bey ve adamları tarafından yönetim hizmetinden ve meclis üyeliklerinden uzaklaştırılan memurların daha sonra görev alacakları bildirildi. Bu arada şehrin durumu hakkında Hoca Guermani vasıtasıyla Bâbîâlî'ye haber gönderildi. Kendilerine yapılan muameleden fevkalade rahatsız olan sancak yönetiminde görevli bulunan yetkililer ne yapacaklarını bilmediklerinden çaresiz bir durumda kaldılar.⁹

Maraş halkı beş aydan beri (Nisan - Eylül 1855 tarihleri arasında) korku ve telaş içinde hayatını devam ettiriyordu. Kaymakam Abdi

---

⁸ Aynı belge.

⁹ Aynı belge.

Efendi'nin şehre geldiği günden beri hükümete kimin bağlı olduğu veya hükümetin kime karşı sorumlu bulunduğu bilinmiyordu. Halk, yapılan zulüm karşısında perişan durumdaydı ve haksızlıklara mani olmayanlardan da nefret ediyordu. Kamuoyunda, yöneticilerden kaynaklanan otoritesizliğe ve 1855 Ekim ayında yaylarından ovalarına inmeye başlayan Tâcirlü Aşireti'nin muhtemel yapacağı yağmalamaya karşı genel bir hoşnutsuzluk vardı. Yayladan ovaya incek olan Tâcirlü Aşireti daha önce yaptığı gibi halkın çeltik, pamuk ve susam gibi ekili arazilerini harap edecek, şehir, kaza, kasaba ve köy halkının mal, can ve namusuna zarar verecekti.¹⁰ Tâcirlü Aşireti yayladan inerken halkın mal, can ve namusuna zarar verirse halk galeyana gelerek ayaklanabilirdi.

Nitekim Tâcirlü Aşiretin'den biri halktan birini öldürdü ve öldürülenin akrabası Sarioğlan silahıyla aşiret mensuplarını öldürmeye çalıştı. Bu arada Tâcirlü Aşireti mensubu tarafından kasden öldürülenin cenazesi hükümet konağına götürüldü, devletin ihkak-ı hak (bir hakkı mürafaa ve muhâkeme neticesinde ispat ve izhar etme) suretinde adaleti yerine getireceği vaad edilerek maktülün sahipleri ve yakınları, çok zor bir şekilde ikna edildiler. Cenaze sahipleri ikna edilmekle beraber asayiş ve güvenliği sağlanamayan halk, cinayet işleyenleri ve kargaşalığa sebep olanları şiddetle protesto etti.¹¹

Mal Müdürü, Maraş'taki olayları ayrıntılarıyla anlatan 16 Ekim 1855 tarihli yazısını gizlice Bâbiâlî'ye gönderdi.¹² Bu yazıya göre; Tâcirlü ve Zeytunlu eşkiyasından 500 kişi Kerim Bey öncülüğünde şehre geldi. Eşkiya, zaptiyeden silahlarını aldı ve elbiselerini soydu, nüfus Nazırı Necip Efendi, odabaşı Ali Ağa ve birçok kimsenin evlerini basıp mal ve eşyalarını yağmaladı, halkın namusuna tecavuz etti ve 30 kızın birkini izale etti. Kaymakamlığı işgal eden Kerim Bey bütün yetkileri eline alarak bildiği gibi Maraş'ı idare etmeye başladı, müdürleri görevinden aldı ve yerine kendi istediği adamları atadı ve mal

10 Dokuz kişinin imzaladığı 13 Ekim 1855 tarihli mahzar, B.O.A. İrade-Dahiliye, nr. 21819.

11 Aynı belge.

12 16 Ekim 1855 tarihli Mal Müdürünün yazısı, B.O.A.. İrade-Dahiliye, nr. 21819.

sandığından para aldı. Kaymakamın mührü bir tarafa atıldı. Kaymakamı görevinden zorla uzaklaştıran Ahmet Paşa, kendisinin Kaymakam olması için halkın ileri gelenlerine ve ilim ehline bir belge tanzim ettirdi. Ahmet Paşa'nın eşkıya lehine olan tutum ve davranışları, Tâcirlü ve Zeytun Ermeni eşkıyasının ekili tarlalara zarar vermesine ve halkın mallarını gasp etmesine sebep oldu.¹³

Zorla Kaymakamlığı ele geçiren eşkıya, yazışmalarda daha önce bir tarafa attığı Kaymakamlık mührünü kullandı. Kaymakamın imzası olmadan sadece mührün kullanıldığı yazılara itibar edilmemesi konusu Bâbîâlî'ye Mal Müdürü tarafından uyarıcı bir şekilde bildirildi. Ayrıca bu yazıda, şehirde mal ve can güvenliğinin kalmadığı, zulüm ve haksızlıkların had safhaya çıktığı belirtildi.¹⁴

Kaymakamlığa Ahmet Paşa'nın atanması için bizzat kendisi tarafından hazırlatılan yazı 13 Ekim 1855 tarihinde Bâbîâlî'ye gönderildi. Kaymakam Abdi Bey'in, Ahmet Paşa'ya karşı yaptırım gücü kalmadı. Görevinden ayrılan Kaymakam evini taşıma hazırlıklarına başladı. Ancak yapılan teklif üzerine Kaymakam tekrar görevine döndü. Buna rağmen hükümetin yönetimi yine Ahmet Paşa'nın elinde idi. Ahmet Paşa ve kardeşi Kerim Bey halka aşırı dercede zulmediyordu. Maraş halkı, yapılan zulümler karşısında feryat edip ağlamaktan başka çare bulamıyordu.¹⁵

6. Bâbîâlî'nin Maraş Olaylarını Değerlendirmesi

Kaymakamlığın işgali ve Ahmet Paşa'nın isteği üzerine, Abdi Efendi eşyalarını topladı ve Süleyman Bey'in refakatinde 19 Ekim 1955'te Maraş'tan ayrıldı.

Kaymakamın amacı çocuklarını memleketi olan Karahisar'a bırakıp oradan İstanbul'a gitmek ve durumu Bâbîâlî'ye anlatmaktı. Zorla

---

13 Aynı belge.

14 Aynı belge.

15 17 Ekim 1855 tarihli Mal Müdürünün yazısı, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 21819.

Maraş'tan çıkarılan Kaymakam Abdi Efendi, Süleyman Bey'in eşliğinde 20 Ekim 1855 de Elbistan'a vardı. ¹⁶

Kaymakam Abdi Efendi İstanbul'a ulaşıp Maraş'taki durumu anlattıktan sonra Ahmet Paşa ve Kerim Bey Bâbiâli'ye çağrıldı. Kendilerine yaptıkları işin doğru olmadığı, bu isyandan sorumlu olacakları ve hareketlerinden dolayı davet edildiği hatırlatıldı. Bu uyarı karşısında Ahmet Paşa, yaptıklarından pişmanlık duymadığını gayet sert ve cesur bir şekilde söyledi. Paşa sözlerine devamla; kendisini Maraş halkının kaymakam tayin eylediğini, Padişah'tan başka kimsenin kendisini kaymakamlık makamından alamıyacağını, Hükümetin askeriyyeden birini göndermesi halinde ona muhalif olmayacağını, aksi takdirde sivil memurdan kim kaymakamlığa atanırsa atansın ona karşı duracağını, eyalet valisini ve diğer idarecileri tanımadığını, üzerine asker sevk olunursa gücü nisbetinde kuvvetle karşı duracağını, kuvveti yeterli olmazsa dağlara çıkarak savaşacağını söyledi. ¹⁷

Ahmet Paşa devlete karşı isyanı isteyerek yapmıştı. Paşa'nın son davranışları da devlete karşı açıktan açığa isyandı. Görevlerine sadık olmayan ve gerekli titizliği göstermeyen sancak meclisi azasından Sabit Efendi, sabık müftü Hacı Ömer Efendi ve kayınpederi Hacı Mustafa Ağa, tahrirat katibi Ahmet Bey, mal katibi Suri Efendi, devamlı Ahmet Paşa'ya para yardımında bulunuyorlardı. Kerim Bey sûret-i haktan görünerek yaptıklarından pişmanlık duyuyor ise de kaymakamlığı istediği gibi idare ediyor ve sözde mütevazilik göstererek Bâbiâli'nin himmetine sığınyordu.

Ahmet Paşa ve Kerim Bey açıktan açığa devlete isyan ettiğini ifade ettiler ve bunu hem sözlü ve hem de davranışlarıyla açıkca ortaya koydular. Bunlar zorla Maraş halkına kendi adlarına belge düzenlettiler. Kaymakam Abdi Efendi, Ahmet Paşa ve Kerim Bey'in şahsî çıkarlarına engel olunca bunlar da daha önceden hazırlamış oldukları eşkıyalık ve zorbalık yolunu seçtiler. Tâcirlü Aşiretini, Zeytun Ermenilerini ve diğer

---

16 Derbevvabin-ı Âlinin yazdığı 22 Ekim 1855 tarihli yazı, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 21819.

17 Aynı belge.

eşkıyayı yanlarına alarak şehre saldırdılar. Maraş'ın huzur ve güvenliğini bozarak halkı isyana sevkettiler.¹⁸

Yukarda kısaca açıklanan durumun aksine hoşgörü anlayışıyla Bâbiâlî, Maraş kaymakamlığını Ahmet Paşa'ya verse bile yine de şehirde huzur ve güvenlik sağlanamayacaktı. Bozgunculuk sonunda halk ayaklanacak ve yine olaylar çıkacaktı. İşte bu sebeple Bâbiâlî, Maraş'ta isyanların önünü almak ve devleti iç karışıklıktan kurtarmak, şehirde ve genel olarak bölgede emniyet ve asayiş sağlaması için gerekli, caydırıcı ve kalıcı bütün tedbirleri aldı.¹⁹

7. Adana Eyalet Vali'sinin Maraş Olayları Hakkında Yazışmaları

Adana Eyalet Valisi, Maraş'ta meydana gelen olayları ayrıntılarıyla anlatan yazısını, 29 Ekim 1855 tarihinde Bâbiâlî'ye gönderdi. Bu yazıda Maraşlı Ahmet Paşa ve kardeşi Kerim Bey'in dışardan gelerek Kaymakamlığı zorla ele geçirdiği, aşiretlerle birleşerek kanunsuz eylemlere giriştiği belirtildi.

Adana valiliği, tanınan, güvenilen ve itibar edilen Abdülmennan Bey'i Maraş'a gönderdi. Abdülmennan Bey öğüt ve nasihatlerle bulunarak problemleri uzlaşma yoluyla yerinde çözmeye çalıştı. Fakat onun bu çabası ile olumlu bir sonuç elde edilemedi. Hatta Abdülmennan Bey, eşkıya tarafından ölümlerle tehdit edildi. Ona karşı yapılan bu çirkin davranışlar, devlet adamına yakışan hareketler değildi. Bunun üzerine Adana valiliği, Bâbiâlî'ye, Maraş'taki isyan konusunun caydırıcı tedbirlerle çözülebileceği görüşünü bildirirken Ahmet Paşa'ya da, Zeytun kocabaşlarına ve eşkıyaya yazılı uyarıda da bulundu.

Adana valiliğinin emri üzerine Aziz Paşa, Maraş'taki isyanı bastırmak için harekete geçti. Ahmet Paşa'nın ve Kerim Bey'in yapılacak müdahaleye kuvvetle karşılık vereceklerini bildirmeleri üzerine, isyanın askerle bastırılmasından vazgeçildi. Bâbiâlî'den

¹⁸ Aynı belge.

¹⁹ Serbevvin-i Dergâh-ı Âlinin 22 Ekim 1855 tarihli yazısı, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr.21819.

verilecek talimata göre konunun çözülmesi ve verilecek emir ile hangi tedbirlerin alınacağı konusu, hükümetin iznine bırakıldı.²⁰

Adana valiliğinin Maraş'a gönderdiği Abdülmennan Bey, şehirde geçici bir süre kalarak olayları yakından takip etti ve tekrar Adana'ya döndü. Bunun üzerine Adana valiliği, Maraş'ta meydana gelen isyanın durumunu Halep valisine yazarak olayın açıktan açığa devlete karşı yapıldığını, Maraş Kaymakamlığına zorla el konulduğunu, isyanı bastırmak için yedek kuvvete ihtiyaç olduğunu bildirdi.

Cerid Aşireti liderlerinden Hasan Bey, isyana katılmadı. Hasan Bey devlete itaat eden aşiretlerden süvari ve piyade muvazzaf asker temin ederek Maraş'a gelmek için teyakkuz halinde bekliyordu. Ayrıca Ahmet Paşa ve Kerim Bey, inatlarında ısrar ederlerse sonuçta durumun acı olacağı kendilerine bildirildi. Adana valiliği, Halep valiliği ile irtibat kurarak isyanı bastırmak için tedbirler aldı. Bunun yanısıra devlete bağlı aşiretler de silahlandırılarak harekete hazır hale getirildi. Son kararın verilmesi ve gereğinin yapılması hususu Bâbîâlî'den gelecek emre bırakıldı.²¹

8. Tâcirlü Aşiretinin Gasp Ettiği Mallar

Konar-göçer Tâcirlü aşiretine mensup eşkıya yazın yaylalarına çıkarken ve kışın ovalarına inerken seyahat ettikleri esnada, halkın mallarını ve eşyalarını gasp ediyordu. Bilhassa Maraş'ın kaza, nahiye, kasaba ve köylerinin kaymakamlıkla irtibatı iyi sağlanamadığından eşkıyanın yağmasına maruz kalıyordu.

Adana eyaletine bağlı Osmaniye, Haruniye, Kâdîrli, Kozan ve Saimbeyli bölgelerinde ikamet eden Tâcirlü Aşireti, yazın Maraş'ta bulunan Berit, Uzun Yayla ve Engizek yaylalarına çıkıyorlar, kışın ise tekrar kışlakları olan Adana bölgesine iniyorlardı. Bu seyahat esnasında Aşiret, hayvanları vasıtasıyla halkın ekili arazisine zarar verdiği gibi mal ve eşyalarını da gasp ediyorlardı. Bilhassa Tâcirlü Aşireti; Zeytun

20 Adana eyalet valisinin 29 Ekim 1855 tarihli yazısı, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 21819.

21 Adana eyalet valiliğinin 1 Kasım 1855 tarihli yazısı, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 21819.

Ermenileri ve Cerid Aşireti ile dayanışma içine girerek çevresine Göksun ve Ebistan eşkıyasını da topluyordu. Böylece konar-göçerler ve eşkıya Maraş Kaymakamlığını hiçe saymayı bir alışkanlık haline getirmişti. Tâcirlü Aşireti sert tutum ve davranışlarıyla etrafa gözdağı veriyor ve bu sayede Göksun, Elbistan, Engizek, Berit, Uzun Yayla ve Cerid yaylalarını hayvan sürülerinin otlağı olarak hoyratça kullanıyorlardı.

Tâcirlü Aşireti, Maraş'a bağlı kaza, nahiye, kasaba ve köy halkından mal, eşya ve para gasp etti. Aşiretin gasp ettiği malları sahiplerine iade etmekle görevli kaymakam adına Maraş'ta 18 kişilik komisyon kuruldu. Gasp edilen malları sahiplerine iade ile görevli komisyon, çalışmalarını rapor ederek sonucu kaymakamlığa bildirdi. Kaymakamlık da komisyon raporunu, ayrıntılarıyla açıklayan bir tutanağı ve gerekli bilgileri Bâbîâlî'ye sundu.²² Bâbîâlî, 17 Ocak 1856 tarihli bir irade ile Maraş kaymakamlığından gelen komisyon raporu ve ekinde sunulan yazıya istinaden, huzur ve asayişini temin için, gasp edilen malların kaymakamlık aracılığıyla sahiplerine iadesini emretti.²³

9. Sahiplerine Teslim Edilen Malların Listesi

Adana vilayetinin sınırları içinde yaşayan Tâcirlü Aşireti, Maraş sancağı içinde kaza, nahiye, kasaba ve köy halkından hayvan, eşya ve mal gasp ettiğini yukarıda belirtmiştik. İşte aşiretin gasp ettiği bu mallar, memurlar aracılığıyla alınarak hükümet binasında, meclis denetim ve gözetimi altında kayda alındı ve Bâbîâlî'den gelen emirden sonra bu mal ve eşyalar sahiplerine verildi.

Aşiretlerden alınıp sahiplerine teslim edilen mal ve eşyalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

---

22 Maraş'ta kurulan komisyonun 3 Kasım 1855 tarihli müşterek raporu ve eki, B.O.A. İrade-Dahiliye, nr. 23183.

23 27 Ocak 1856 tarihli irâde, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 23183.

Mal Sahibinin Adı	Malm Cinsi	Sayı	Değeri (Kuruş)	Toplam (Kuruş)
Elçi Oymağı'ndan Maraşlı Ahmet Efendi'nin gasp olunan eşyası	Çifte	1	600	1375
	Mısır	-	175	
	Merkup Saat	1	600	
Antepli Mustafa Efendi'nin Araplar Oymağı'ndan tahsil olunan eşyası	Beden Boz Aba	1	75	230
	Sırma Feslik	1	155	
Elçi Oymağı'ndan Nizam Hacı İbrahim'in tahsil olunan eşyası	Setre	1	250	688
	Bantol	1	100	
	Yağmurluk	1	60	
	Püsküllü Fes	1	40	
	İngiliz Şalı	1	30	
	Silani Ziraa	8	96	
	Yazma Yemeni	1	8	
	Bez Top	2	40	
	Basma Ziraa	3	9	
	Kırmızı Mendil	5	25	
	Tafta Fistan Zira	5	40	
Tönbeki	1	10		
Bucaklı Oymağı'ndan tahsil edilerek Kılılı ahâlisine teslim olunan eşya	Tüfenk	1	250	550
	Büyük Kazan	1	300	
Elçi Oymağı'ndan tahsil edilerek İskender Bey-zâde Numan Bey'e teslim olunan mal	Kısrak	1	1600	1600
Derecanı Köyü ahâlisi Çırmazlı Oymağı'ndan tahsil olunan	Tüfenk	1	400	400
Elçi Oymağı'ndan tahsil olunan Çiftçioglu Hasan'ın eşyası	German	1	160	430
	Entari	1	120	
	Şal	1	150	
Bucaklı Oymağı'ndan tahsil edilerek Orçan Köyü ahâlisine teslim olunan eşya	Kara Sığır	21	5250	21600
	Beygir	2	1000	
	Merkep	5	1000	
	İnek	16	3200	
	Deve (yüküyle beraber)	6	1800	
	Katır	8	8800	
	Tabanca	11	550	

Elçi Oymağı'ndan tahsil olunan	Tüfenk	10	3000	3915
	Entari	6	200	
	Beren Aba	6	180	
	Heybe	2	30	
	Bukağı	3	40	
	Kendir Top	5	450	
	Torba	3	15	
Bucaklı Oymağı'ndan Etrafister Köyü ahâlisinin tahsil olunan eşyaları	Gümüş Bilezik	1	300	550
	Gümüş Zenne			
	Bileziği	1	250	
Kara Halil Oymağı'ndan,	Sığır	15	300	1890
	Merkep	2	400	
	Tüfek	2	300	
	Altın Küpe	1	400	
	Gümüş Bilezik	1	300	
	Alaca Entari	1	30	
	Gümüş Muska	1	20	
	Balta	1	12	
	Tahra	1	8	
	Çuval	11	120	
Elçi Oymağı'ndan	Silahlık	1	30	930
	Beygir	1	500	
	Öküz	1	250	
	İnek	1	150	
Çartarlı Oymağı'ndan alınan Hacı Bekir'e ait	Elbise	1	1200	1200
Kurtlar Oymağı'ndan Uzeyir Sancağı zaptiyelerinden	Elbise	1	1500	1500
Vezir Oymağı'ndan Dere kafirlerinin	Tüfenk	1	200	200
Çolakoğlu Oymağı'ndan Hızıroğlu Recep'e teslim edilen eşya			300	300
Gedikli Oymağı'ndan ve Hacıoğlu'nun Kurtlar Oymağı'ndan Nedirli ahâlisinden Hüseyin Koca'nın eşyası	Merkep	1	250	610
	Kuzu	1	60	
	Entari	1	50	
	Tüfenk	1	250	

Gerçekli Oymağı'ndan Veli'nin oğlu Kara Mustafa'nın tahsil olunan eşyası. Gerçekli Oymağı'ndan tahsil olunan Nedirli Aşireti ahâlîlerinin tahsil olunan eşyası	Parça	21	512	5528
	Tüfenk	12	2500	
	Aktın Küpe	2	500	
	Gümüş Ziger	14	10	
	Alaca Entari	15	250	
	Gümüş Nüşa	131	20	
	Balta Ve Tahra	1	20	
	Çuval Çift	12	100	
	Öküz	1	450	
	İnek	2	400	
	Tosun	11	100	
	Tüfenk	3	150	
	Tabanca	2	400	
	Saban Demir	1	16	
Küçükülü Çımazlı Elçili ve Kara Halil Oymaklarından tahsil olup sahiplerinin ellerine teslim olunan eşya	Sığır	32	6500	44757
	Merkep	14	2000	
	İnek	15	2250	
	Tüfek	13	2750	
	Tencere	12	600	
	Altın Küpe	1	500	
	Gümüş Tepsi	1	20	
	Balta	1	12	
	Çuval Çift	12	250	
	Tabanca	15	750	
	Kumaş Entari	6	600	
	Aba	6	300	
	Büyük Boz Aba	16	1300	
	Heybe	3	35	
	Bukağı	13	150	
	Düve	4	6000	
	Defa Sığır	16	2000	
	Merkep	6	1000	
	Katır	18	15000	
	Yün Yastık	8	800	
	Yün Yorgan	8	800	
Sur Kendiri	12	120		
Öküz	2	500		
Keçi	11	220		
Çalık Bekir, Palalı Hasan, Ağzıbüyük vesair oymaklardan tahsil olunarak Hopurlu ahalisine teslim olunan eşyalar.				

Kurban'ın oğlu Halil'in eşyası	Öküz	5	500	500
Topal Mıstık'ın eşyası	Öküz	1	300	300
Tul Toraman'ın eşyası	Öküz İnek Dana Buzığı	1 3 1 1	250 450 50 90	780
Ketolu Ömer'in eşyası	Tüfek Öküz Buzığılı İnek Düve Öküz	1 1 1 1 1	80 300 350 150 250	1130
Abdal'ın eşyası	İnek Öküz Merkep	4 1 1	350 150 50	550
Karaturna'nın oğlu Abdurrahman'ın eşyası	Öküz İnek Dana Tay ve Toy Haral	2 3 1 2 5	800 600 50 30 50	1530
Hamza'nın oğlu Hasan'ın eşyası	Öküz İnek Tüfek ve Tabanca	3 4 2	550 800 100	1450
Kemo Mehmet'in eşyası	Öküz İnek Dana Düve Perdemli Şalvar Kilim Seccade Sahan Çuval	2 4 3 1 1 11 1 1 3	500 4000 300 100 120 300 30 5 20	1775
Fidan'ın oğlu Hasan'ın eşyası	Öküz İnek Düve Merkep	1 1 1 1	200 100 100 100	500

Kızıloğlu Ömer'in eşyası	Öküz İnek İbrik, Satır ve Leğen Çuval Perde Çuval ile birlikte Şalvar Seccade	2 1 4 3 1 1 1 1	600 250 100 20 50 10 25	1055
Atmalı Aşireti'nden Nasırlı Rüstem Ağa eliyle Eloğlu Oymağı'ndan tahsil olunan	Kısrak	5	3000	3000
Adı geçen aşiretlerin tahsil olunup Kılıloğlu ahalisine verilen eşyalar Kılılı Kara Ömer'in eşyası	Kazan Tüfek	2 1	100 50	150
Ömer'in oğlu İbiş'in eşyası	Buzağı Düve İnek Öküz Tabanca	3 1 3 1 1	90 100 600 300 30	1120
Ali'nin oğlu İsmail'in eşyası	Tüfek İnek Öküz Merkep	3 2 2 2	150 300 500 200	1150
Ali'nin oğlu Hasan'ın eşyası	Düve Dana Merkep Tüfek Tabanca	3 1 1 2 1	450 100 200 250 50	1050
Kılıloğlu'nun eşyası	Öküz Dana	6 1	1450 50	1500
Ahmet'in oğlu Mehmet'in eşyası	Tüfek	1	150	150
Ömer'in kardeşi İbiş'in eşyası	Öküz	3	1050	1050
Ali'nin oğlu Veli'nin eşyası	İnek Öküz	1 1	150 200	350
Yağlıca Bekir'in eşyası	Tüfek Merkep	1 2	100 400	500
Kılıçlı'dan gelen	Deve	2	3000	3000
Kültür Köyü halkının Tâcirlüoğlu Aşiretinden tahsil olunan eşyaları	Beygir Tüfek Baş Pörçüğü Beden Aba İnek Merkep	10 4 2 2 12 19	5000 500 300 80 1800 2500	10080

Kumarlı'dan Andırın ve Değimenderesi Köyü'nün tahsil olunan eşyası	Sığır Merkep Bayaz Mecidiye Kazan Satır (su kabı) Leğen Sahan Tas Balta Nakden	12 2 3 1 1 1 1 1 1 1	1800 300 60 50 20 20 10 5 10 100	2380
Kaykesme Köyü'nün tahsil olunan eşyası	Beygir Sığır Gümüş Kuşak Berme Keçe İlik Fes Yağlık Heybe Çizme Şalvar Çuval Çift Aba Merkep Dana Derisi	1 6 1 1 1 1 1 1 2 1 1 2 3 1	500 800 350 15 12 12 4 10 20 20 20 50 300 15	2018
Cebeli Zeytun Nahiyesi reâyalarından tahsil olunan eşyaların miktarı Zaptiye Afşaroğlu İbrahim'in tahsil olunan eşyası	Kazan Tabanca Çift Tüfek Meşlah Palaska Beden Aba Heybe	1 1 1 1 1 1 1	50 150 150 40 20 40 12	462
Zaptiye Hamza'nın tahsil olunan eşyası	Tüfek Entari Şal Tabanca Şalvar Merkep Tahra	1 1 1 1 1 1 1	200 50 25 30 15 150 15	485
Afşaroğlu'nun tahsil olunan eşyası	Büyük Kazan Büyük Boz Aba	1 1	80 50	130
Andırınlı Ali ve İbrahim'in oğlu Ahmet'in eşyası	Heybe Bıçak Tabanca	1 1 1	15 25 50	90
Delalili Mahallesi imamı Molla Mustafa'nın tahsil olunan eşyası	Beygir	1	600	600

Kısakürekzâde Mehmet Ağa'nın tahsilen eline teslim olunan eşyası	Ester (Katrır)	1	1000	1000
Hacı Mustafa Ağa'nın tahsil olup eline teslim olunan eşyası	Ester	2	3000	3000
Hacı Ömer Efendi'nin tahsilen eline teslim olunan eşyası	Ester	1	1000	1000
Hacı Mustafa Ağa'nın zaptiye ile tahsil olunan eşyası	Tüfek	1	300	1450
	Tüfek	3	300	
	Tabanca Çift	1	400	
	Tabanca Çift	3	450	
Bütün toplam				133.538

Toplam 133.538 kuruş değerinde mal ve eşya, kaymakamlığın aldığı tedbirler sonucunda gasp edenlerin ellerinden alınarak sahiplerine teslim edilmiştir. Teslim tutanağını, Maraş Nâib Vekili Es-Seyyit İbrahim Bey imzalamıştır.²⁴

10. Tâcirlü İsyanının Bastırılması

Maraşlı Ahmet Paşa ve kardeşi Kerim Bey'in devlete karşı isyan hareketini yerinde araştırarak Adana'ya dönen Abdülmennan Bey, eyalet Meclis-i Kebiri'ne vali ile birlikte katıldı. Daha önce konuyu yerinde araştırmak ve incelemek üzere 29 Ekim 1855 tarihinde Abdülmennan Bey, Maraş'a gönderilmişti. Eyalet Meclis-i Kebiri de yapılan görüşmeler sonunda hükümete karşı isyan hareketinde bulunan, Tâcirlü Aşireti'ni ve Zeytun Ermenilerini yanına alarak Maraş halkına zulmeden Ahmet Paşa ve kardeşi Kerim Bey, isyanının bastırılması için kâfi derecede kuvvet gönderilmesini uygun buldu. Bunun üzerine isyana katılmayan ve devlete itaat eden Cerid Aşireti lideri Hasan Bey'in ve diğer aşiretlerin katılımıyla, isyancılara karşı piyade ve süvari birlikleri oluşturuldu. 1 Kasım 1855 tarihinde isyanı bastırmak için oluşturulan kuvvetler Maraş'a giderken isyan etmekte olan aşiretlerden de bu askerî kuvvete katılanlar oldu. Daha önce isyancılara yardım eden Bulanık (Bahçe) Nahiyesi Müdürü Mehmet Bey, kendi süvari ve piyade birlikleri ile ihtiyat kuvvetlerine katıldı. Hazırlanan birlikler komutanların emir ve hizmetine girdi. Başlangıçta isyancılara yardımda bulunan aşiret reisleri

24 3 Kasım 1855 tarihli mahzarın eki, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 23183.

hakkında gereği yapılmaya başlanınca, bunlardan bir kısmı askerın seferi esnasında tek tek gelip af dileyerek orduya katıldılar. Alınan caydırıcı tedbirler ve askerlerin gerekeni yapmaları karşısında, Zeytun Ermenilerinin kocabaşları da, isyancıların liderleri Ahmet Paşa ve Kerim Bey'e yardım etmekten vazgeçtiler.

İsyancılarla ittifak yapan ve baş kaldıran kişilere karşı devletçe gerekli caydırıcı cezalar verildi. İsyan esnasında eşkıyanın yaptığı haksızlıklar derhal giderildi ve bozgunculuğa fırsat verilmedi.²⁵ İsyancılara uygulanacak yaptırımlar geciktirildiği takdirde, elebaşlarının yeniden isyana girişeceği dikkate alındı. Ayrıca isyancı eşkıyaya yardım edenlerin çoğu, kıskıvrak yakalandı ve isyanın bastırılmasına karşı olanlara firar etme fırsatı verilmedi. Daha sonra yakalanan suçlular devlete karşı yaptıkları yasa dışı hareketlerinden pişman oldular.

Adana Valisi'nin Damadı Aziz Paşa, 1 Kasım 1855 Çarşamba gecesı Maraş'a geldi. Paşa, şehre gelmeden önce Maraş'a doğru bir ordu göndermişti. Fakat isyancılar, casusları vasıtasıyla Aziz Paşa'nın, üzerlerine ordu ile geldiğini haber aldılar. Devlete ve millete ihanet ederek suçlu duruma düşen Palalı Hasan, yanında bulunan ve geride kalan 100 kadar süvari eşkıya ile birlikte kaçtı. İsyan hareketine katılan eşkıyanın bir kısmı yaylalar, bir kısmı da ovalar, istikametine gitti. Alınan tedbirler, yapılan çalışmalar sonucunda firar edenlerin Maraş'ın diğer bölgelerine dağılmalarına veya çatışmaya girmelerine fırsat verilmedi. Suçlu firariler ve elebaşları imha edilerek isyan bastırıldı. Sancak, kaza, nahiye, kasaba ve köy halkı, altı aydır maruz kaldığı işkenceden, zulüm ve haksızlıktan kurtarıldı.

İsyanın bastırılıp isyancıların cezalandırılmasından sonra Maraş'ın kaza, nahiye, kasaba ve köylerinde yaşayan Müslüman halk, devlete dua etmeğe başladı. Daha önce Maraş'tan çıkarılan Kaymakam Abdi Efendi, Aziz Paşa'nın asayışı sağlamanın ertesi günü şehre geri döndü. Aziz Paşa'nın eşkıyaya karşı askerî müdahalesiyle şehir halkına rahat bir şekilde hareket edebileceği güvenli bir ortam sağlandı. Asayiş ve huzuru devam ettirmek için Maraş'ta yeteri kadar askerî kuvvet bırakıldı.

---

25 Adana eyalet valiliğinin 8 Kasım 1855 (27 Safer 1272) tarihli yazısı, B.O.A.İrade-Dahiliye, nr. 21819.

Devletin caydırıcı askerî gücü, halkın güvenliğini sağlayarak eşkıyanın zulüm ve işkencesini ortadan kaldırdı. Ordunun asayişi sağlamadaki başarısı, haksızlık ve zulüm içinde yaşayan şehir halkını memnun etti. Maraş'ta yaşayan Müslüman Türk Halkı bayram yaptı.²⁶

---

26 Aynı belge.